

Soạn bài Cảnh ngày hè (Nguyễn Trãi) - Ngữ văn lớp 10

Gợi ý trả lời câu hỏi soạn bài (SGK tr. 118 - 119)

Câu 1. Trong bài thơ có nhiều động từ diễn tả trạng thái của cảnh ngày hè. Đó là những động từ nào? Trạng thái của cảnh được diễn tả ra sao?

Trả lời:

- Các động từ diễn tả trạng thái của cảnh tập trung trong sáu câu thơ đầu:

Hòe lục đùn đùn tán rợp giương

Thạch lựu hiên còn phun thức đỏ

Hồng liên trì đã tiễn mùi hương

Lao xao chợ cá làng ngư phủ

Dắng dỏi cầm ve lầu tịch dương...

- Miêu tả cảnh ngày hè, tác giả đã sử dụng các động từ: đùn đùn, giương, phun. Từ đùn đùn gợi tả sắc xanh thẫm của tán hòe lớp lớp, liên tiếp tuôn ra, giương rộng ra; từ phun gợi sự nổi bật, bắt mắt của màu đỏ hoa lựu. Cảnh vật được miêu tả với sức sống mãnh liệt. Như có một cái gì đó thôi thúc bên trong, sức sống như ứa căng, tràn đầy khiến cho màu xanh của lá hòe đùn đùn lên và tán giương lên che rợp, khiến cho cây lựu ở hiên nhà phun ra màu đỏ. Thiên nhiên hiện lên sống động vô cùng.

Câu 2. Cảnh ở đây có sự hài hòa giữa âm thanh, màu sắc, cảnh vật và con người. Anh (chị) hãy phân tích và làm sáng tỏ.

Trả lời:

- Trong bài thơ có các màu sắc: màu xanh của cây hoa hòe, màu đỏ của hoa lựu, hoa sen (có cả mùi thơm của hương sen), tất cả đều dưới ánh nắng chiều màu vàng (lầu tịch dương).

- Bài thơ còn có các âm thanh như tiếng "lao xao" của "chợ cá làng ngư phủ", tiếng rên rỉ (từ cỏ; dắng dỏi) của ve sầu nghe như tiếng đàn (cầm ve) từ trên lầu dưới ánh nắng chiều.

- Trong bức tranh mùa hè còn có sự hài hòa giữa cảnh vật và con người. Tuy ít nói tới con người nhưng ta vẫn thấy dấu vết, hình bóng con người rất gần gũi: những cây hòe, cây lựu, hồ sen... không phải là những thực vật hoang dã mà có sự tham gia chăm sóc của bàn tay con người. Cho nên, bên cạnh các hình ảnh thiên nhiên ấy còn thấy có cái hiên nhà (*Thạch lựu hiên còn phun thức đỏ*), cái ao (trì) (*Hồng liên trì đã tiễn mùi hương*), và

Soạn bài Cảnh ngày hè (Nguyễn Trãi) - Ngữ văn lớp 10

cả ngôi lầu (*Dấng dõi cầm ve lầu tịch dương*). Đặc biệt, có rất nhiều âm thanh tiếng người được nghe từ xa (*Lao xao chợ cá làng ngư phủ*)...

- Các hình ảnh, màu sắc, âm thanh, mùi vị: hài hòa giữa con người với cảnh vật, là tất cả những vẻ đẹp bình dị, gần gũi, thân thuộc của quê hương, đất nước con người Việt Nam.

Câu 3. Nhà thơ đã cảm nhận cảnh vật bằng những giác quan nào? Qua sự cảm nhận ấy, anh (chị) thấy nhà thơ có tấm lòng như thế nào đối với thiên nhiên.

Trả lời:

*** Cảm nhận của Nguyễn Trãi.**

- Nhà thơ tập trung những giác quan như thị giác, thính giác, khứu giác và cả cảm giác nữa để quan sát cảnh thiên nhiên. Thiên nhiên ngày hè hiện lên với những đặc trưng cụ thể bởi những cảm nhận tinh tế. Đó là màu xanh của lá cây, màu đỏ của hoa lựu và hương thơm của hoa sen. Mùa hè có tiếng ve kêu... Thiên nhiên càng hiện lên cụ thể bao nhiêu, càng đẹp bao nhiêu thì chứng tỏ tâm hồn nhà thơ càng đẹp bấy nhiêu. Một tâm hồn đẹp để nhất định phải xuất phát từ thế giới quan lành mạnh. Bao trùm lên từ tấm lòng yêu nước, yêu đời của Úc Trai.

*** Tấm lòng của Nguyễn Trãi:**

- Tình yêu thiên nhiên nồng nàn, tha thiết.

- Tình yêu thiên nhiên có nguồn cội sâu xa từ lòng tha thiết yêu đời, yêu cuộc sống của tác giả.

- Nguyễn Trãi yêu thiên nhiên, yêu đời, yêu cuộc sống, gắn liền với tấm lòng tha thiết với dân, với nước.

Câu 4. Hai câu thơ cuối cho thấy tấm lòng của Nguyễn Trãi đối với người dân thế nào? Nhận xét về âm điệu kết thúc bài thơ.

Trả lời:

- Hai câu kết diễn tả khát vọng, mong mỏi da diết của Nguyễn Trãi về cuộc sống thanh bình, hạnh phúc của nhân dân. Nhà thơ mong mỏi có khúc đàn Nam Phong của vua Thuần. Mỗi khi khúc đàn ấy gảy lên thì mưa thuận gió hòa, nhân dân làm ăn sung sướng no đủ.

- Lấy chuyện xưa để nói hiện tại, cho thấy tấm lòng yêu nước, thương dân của Nguyễn Trãi. Đó là tấm lòng yêu nước thương dân đến trọn đời.

Soạn bài Cảnh ngày hè (Nguyễn Trãi) - Ngữ văn lớp 10

- Đồng thời câu thơ cũng có nghĩa: Nếu có đàn Ngu (đàn của vua Nghiêu) sẽ gảy lên một khúc nhạc - ca ngợi cuộc sống thái bình, nhân dân giàu đủ khắp bốn phương. Đây là lời ngợi ca sự hưng thịnh của triều đại, nhưng đồng thời cũng là lời nhắc nhở các bậc quân vương luôn quan tâm đến nhân dân.

- Nhà thơ thể hiện niềm vui, sự ngợi ca, nhưng đồng thời cũng là niềm mong ước cho đất nước thái bình, lời khuyên các vị vua noi gương Nghiêu, Thuân “*rủ lòng thương yêu và chăm sóc muôn dân, khiến cho chỗ thôn cùng xóm vắng không có tiếng hờn giận oán cừu*” (lời trong một bản tấu của Nguyễn Trãi). Đó cũng chính là tư tưởng “lấy dân làm gốc của ông: “*Làm lật thuyền mới biết sức dân như nước*”. Tư tưởng đó bắt nguồn từ lời dạy của Khổng Tử: “*Dân vi bản, xã tắc vi quy, quân vi khinh* (Dân là gốc, xã tắc là quý, vua là nhẹ).

- Âm điệu của bài thơ có sự thay đổi: câu kết chỉ có 6 chữ (lục ngôn), khác với những bài kết thúc bằng câu thất ngôn. Câu lục ngôn làm cho âm điệu đang 7 chữ dồn lại trong 6 chữ.

- Tác dụng của việc kết thúc bằng câu thơ lục ngôn: cảm xúc được dồn nén, nhưng dư âm của nó lại mở ra. Bài thơ hết những âm hưởng chưa hết, đó là nhờ cách kết thúc bằng câu thơ sáu chữ trong một bài thơ thất ngôn.

Câu 5. Cảm hứng chủ đạo của bài thơ là gì ?

- Lòng yêu thiên nhiên

- Lòng yêu đời, yêu cuộc sống

- Khát vọng về cuộc sống thái bình, hạnh phúc cho nhân dân

Từ việc lí giải cách lựa chọn của mình, anh (chị) hãy làm nổi bật vẻ đẹp của tâm hồn Nguyễn Trãi qua bài thơ.

Trả lời:

- Bài thơ tả cảnh ngày hè, trước hết phải lấy cảm hứng từ tình yêu thiên nhiên. Đằng sau cảm hứng chủ đạo đó, ta mới thấy lòng yêu đời, tình yêu sông nước hay khát vọng về cuộc sống thái bình, hạnh phúc cho nhân dân

- Yêu thiên nhiên, yêu cuộc sống con người và vươn tới khát vọng hoà bình hạnh phúc cho nhân dân là vẻ đẹp tâm hồn và lí tưởng của Nguyễn Trãi, nhân cách của Nguyễn Trãi.

Soạn bài Cảnh ngày hè (Nguyễn Trãi) - Ngữ văn lớp 10

- Bài thơ sử dụng hình ảnh gần gũi, bình dị, câu thơ thất ngôn xen lục ngôn, Nguyễn Trãi mang đến bức tranh thiên nhiên đầy sức sống, khỏe khoắn. Đó cũng chính là vẻ đẹp của tinh thần lạc quan trong tâm hồn nhà thơ.

LUYỆN TẬP

Cảm nhận của anh (chị) về vẻ đẹp của thiên nhiên và tâm hồn Nguyễn Trãi qua bài thơ.

Trả lời:

Gợi ý một số ý chính cần đạt được:

* **Thể loại bài viết:** phân tích - chứng minh

* **Nội dung chính:** Tâm hồn chan chứa tình yêu thiên nhiên, yêu đời, yêu nhân dân đất nước của Nguyễn Trãi được thể hiện qua các chi tiết:

- Vẻ đẹp bức tranh thiên nhiên, cuộc sống của ngày hè sống động, cho thấy sự cảm nhận tinh tế, bút pháp nghệ thuật tài hoa của tác giả.

- Vẻ đẹp cuộc sống tâm hồn Nguyễn Trãi: tâm hồn yêu thiên nhiên, tấm lòng ưu ái với dân với nước.

+ Cuộc sống giản dị, thanh tao.

+ Tâm hồn chan chứa yêu thương.

+ Cách sử dụng ngôn ngữ, hình ảnh dân tộc quen thuộc, gần gũi.